

ÖZGÜRLÜK HUKUKU

Vehbi Hacıkadıroğlu

İstanbul, 2013

Tarihçi
Kitabevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları • 41

Felsefe Dizisi: 1

Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni

Necip Azakođlu

Editör ve kapak tasarımı: Ayşe Görkem Kozanođlu

Yayınevinde birinci baskı: Ağustos 2013, İstanbul

Boyutlar: 13,5 x 21 cm

Sayfa sayısı: 144

ISBN: 978-605-4534-37-1

Baskı ve cilt: Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Davutpaşa Caddesi No: 123 Kat: 1

Topkapı/Zeytinburnu-İSTANBUL

0212 482 99 10

Sertifika no: 16053

İlk baskı: Cem Yayınları, 1992

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi

www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda/Kadıköy-İSTANBUL

Tel: 0216 418 68 86

GSM: 0530 370 74 11

E-posta: info@tarihcikitabevi.com

ÖZGÜRLÜK HUKUKU

Vehbi Hacıkadirođlu

Tarihçi
Kitabevi

İÇİNDEKİLER

Vehbi Hacıkadıroğlu / 7

I. Giriş

1. Belirlenimlilik / 9
2. İnsanın Özü / 14
3. Özgürlük Nedir? / 18
4. İnsanın Deđerleri / 22
5. Toplumsal Eğilim / 26

II. Hukukun Kaynakları

1. Doğal Toplum / 31
2. Doğal Toplum İçin Yıkıcı Fiziksel Baskılar / 34
3. Doğal Toplum İçin Yıkıcı Törel Baskılar / 36
4. Doğal Toplum Olmaktan Çıkış / 40

III. Hukuk Düzeni

1. Hukuk Düzeninin Uygulanacağı Toplum / 43
2. Hukuk Kuralları / 47
3. Hukuk Kurallarının Amacı / 55
4. Yasa Koyucu / 64
5. Yasaların Düzenlenmesi / 69
6. Yasalarda Aşamalı Düzen / 80

IV. Hukukun Temel Kavramları

1. Suç ve Ceza / 85
2. Haklar / 97
3. Mülkiyet / 107

V. Hukuk ve Ahlak

1. Hukukta Ahlak Kuralları Gerekli midir? / 115
2. Ahlak Kuralları mı Yoksa Hukuk Kuralları mı? / 119
3. Ahlak Kuralları Hukukun Gelişmesini Önleyici Niteliktedir / 123
4. Ahlak Kişisel Çıkarlarla İlgili Hukuk Kurallarına Uymayı Gerektirir / 129
5. Özgürlüklerin Kısılmasıyla İlgili Yasalar İçin Durum Değişir / 131

Ek: Emek ve Değer / 135

Vehbi Hacıkadirođlu

1919 yılı Alanya doğumlu olan Vehbi Hacıkadiroğlu, İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliđi bölümünden 1943 yılında mezun oldu. İller Bankası'nda beş yıl mühendis olarak çalıştıktan sonra ticaret hayatına atılarak yaklaşık 25 yıl boyunca müteahhitlik yaptı. Gençliğinden beri felsefeyle ilgilenen Hacıkadiroğlu, 1975'teki emekliliğinin ardından kendini felsefe çalışmalarına adadı. 1980'den sonra çok sayıda telif ve çeviri esere imza attı. Kitapları arasında *Kavramlar Üzerine* (1981), *Bilginin Doğası ve Kaynakları Üzerine* (1981), *Algılama, Dıyma ve Bilme* (Derleme 1984), *İnsan Felsefesi* (2000), *Kavramlar Üstüne* (2003) ve *Özgürlük Ahlakı* (2002) bulunuyor.

1987 yılında Arda Denkel ve Erkut Sezgin'in de katkılarıyla yayımlamaya başladığı *Felsefe Tartışmaları (A Turkish Journal of Philosophy)* adlı dergiyi 2001 yılında Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi'ne devretti. Dergi, *The Philosopher's Index*'te listelenen ilk Türk felsefe dergisidir. 1988 yılında Türkiye Felsefe Kurumu'nun, 2000 yılında da "Türk felsefe dünyasına yaptığı katkılar dolayısıyla" Muğla Üniversitesi'nin onur plaketiyle ödüllendirilen Vehbi Hacıkadiroğlu'nun düşünürlüğünü ve felsefeye yaptığı katkıları inceleyen *Vehbi Hacıkadiroğlu Armağanı: Felsefe Tartışmaları* adlı kitap, Dođan Özlem, Hayrettin Ökçesiz, Ahmet İnam, Kaan H. Ökten, Cemal Yıldırım ve Şükrü Arđın gibi 29 ismin katkısıyla hazırlandı.

2005 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından Vehbi Hacıkadiroğlu'na "insan ve toplum bilimleri alanında yaklaşık yirmi yıldır büyük fedakârlıklarla dergi çıkarma, kitap yazma ve çeviriler yapma konusunda örnek bir düşün insanı tavrı sergilediği ve yaptığı faaliyetlerle felsefenin ilerlemesine, sosyal ve kültürel yaşamın gelişimine ve ülkemizle diğer ülkeler arasında ilişkilerin gelişimine katkıda bulunduğu için" "Fahri Felsefe Doktoru" unvanı verildi.

Hacıkadiroğlu 2007 yılında aramızdan ayrıldı.

I - GİRİŞ

1. Belirlenimlilik

Belirlenimlilik (determinizm), biri “Benzer nedenler benzer koşullar altında benzer sonuçlar doğurur”, öteki de “Her olayın bir nedeni vardır” biçiminde iki ilkeyle anlatılır ve bu ilkelere *nedensellik yasası* denir. Bu ilkelere tansıkların (mucize) olanaksız olduğu sonucunun çıkacağı açıktır. Bir yandan hemen bütün dinlerde birtakım tansıklardan söz edilmesi, bir yandan da nedensellik ilkelerinin Tanrıyı da bağlar gibi görünmesi, özellikle dinsel inançların etkisi altında kalanların nedensellik yasalarına karşı çıkmalarına neden olmuştur. Bu karşı çıkmaların başlıca gerekçesi olarak da nedenselliğin mantıksal olarak kanıtlanamayışı gösterilmiştir. Oysa mantıksal ya da deneysel her türlü kanıtlanmanın temelinde nedensellik yasası yattığına göre, bu yasanın kendisinin kanıtlanması olanaksız olduğu daha baştan bellidir.

Buna karşı, biz istesek de istemesek de nedenselliği gerek yaşamımızı sürdürmenin gerekse düşünmenin temel koşulu olarak kabul etmiş durumda bulunuruz. Masanın üzerinde duran kitabın hiçbir neden yokken kendiliğinden yok olabileceğini ya da kaleme dönüşebileceğini kabul ettiğim anda kitap ve kalemi kullanarak yaşamımı sürdürme olanağını yitirmiş olurum. Yine böyle bir kabulle birlikte, biraz sonra ne olacağını bilmediğim bir kitap ya da biraz önce ne olduğunu bilme-

diğim bir kalem üzerinde sağlıklı olarak düşünme olanağının da ortadan kalkmış olacağı açıktır.

Böylece, nedenselliği kuşkulu görenler de kendi yaşamlarını nedenselliğin kesinliği ilkesine göre düzenledikleri gibi, doğa bilimleri de genellikle her şeyin bir nedeninin bulunduğu kabul edilmesiyle ve bu nedenlerin araştırılmasıyla gelişmiştir. Ancak bilim alanında bile, gerçek ve ödünsüz nedenselliğin, günümüzden iki yüz yılı biraz aşkın bir süre önce Lavoisier'nin “Doğada hiçbir şey kendiliğinden yok olmaz ve hiçbir şey kendiliğinden doğmaz” ilkesinde kesin anlatımını bulduğu söylenebilir. Böyle bir ilkenin konulmasına gerek görülmuş olması, Lavoisier'den önce bir şeylerin kendiliğinden doğup kendiliğinden yok olabileceğini kabul eden insanların bulunduğunu açıkça göstermektedir. Lavoisier'nin bu ilkeleri koymasıyla birlikte bütün insanlar inançlarını bir anda değiştirmiş olamayacağına göre, bugün bile karşı inançların tümüyle yok olduğu söylenemez. Yine de doğa bilimleri alanında nedenselliğin günümüzde genellikle kabul edildiği söylenebilir.

Ancak toplumsal bilimler alanında nedenselliğin kabulü doğa bilimlerindeki kadar kolay olmamıştır, hatta kuşkuların bir süre daha süreceği anlaşılıyor. Gerçekten, eskiden beri doğayla insan arasında bir karşıtlık bulunduğunu düşünmek bir gelenek olmuştur. Üstelik bu karşıtlık tam da nedensellik yönündendir. İnsanların olaylar karşısındaki tepkilerinin başka canlıların tepkilerine benzemeyişi bir yana, her bireyin tepkilerinin de çok zaman başka bireylerinkinden farklı oluşu ilk bakışta bu görüşe hak verdirecek gibidir. Bu yüzden, insan davranışları dışsal etkiler karşısındaki tepkiler olarak değil, kendisi bir dış nedene bağlı olmadan işleyen ve “us” adı verilen bir yetinin kararlarının uygulaması olarak görülmüştür. Öyle ki, hemen hemen Lavoisier'nin nedensellik kuramını ortaya

attığı sıralarda Kant özellikle insanın törel davranışlarını özgür işleyen bir usun belirlediğini öne sürmüştür. Bu, Tanrının insana, gerektiğinde belli amaçlar için kullanmak üzere, hiçbir doğal gelişim sürecinin ürünü olmayan bir yeti verdiği ve bu yetiye “us” adını verdiğimiz anlamına gelir. Gerçekte Kant’ın kendisi de Tanrı yerine “doğa” terimini kullanarak usu böyle tanımlamış ve ahlak felsefesinin bir bölümünü usun insana hangi amaçla verildiğinin araştırılmasına ayırmıştır. Ancak, bir kez doğanın bir amacı olduğu kabul edildiğinde Tanrı yerine “doğa” sözcüğünü kullanmak gereksiz bir özentiyedir.

Oysa Kant’tan bir yüzyıl sonra Darwin bütün canlıların (bu arada insanın da) bir doğal ayıklanma sürecinin ürünü olduğunun en azından kaba çizgileriyle kabul edilmesini sağlayacak olan kuramını ortaya koymuş, böylece ilk canlılardan insana dek gelen gelişme süreci içinde Tanrının ya da doğanın, insana, bu gelişme sürecinin ürünü olmayan özel bir yeti vermesi gibi bir durumun olanaksız olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak Darwin’den beri de yüz yılı aşkın bir zaman geçmiş olmasına karşın, günümüzde de, bir yandan insanın belli türden davranışlarının nedensellik yasasının dışında kaldığını açıkça öne süren, bir yandan da ortaya koydukları değer, ahlak ve hukuk kuramlarıyla bunu örtük biçimde kabul etmiş görünen düşünürlerin bulunduğu görülmektedir.

Kant, bilgi kuramı yönünden, insanın zihninin dış dünyayı biçimlendirdiğini ve bu dünyada ortaya çıkan doğal durumlarla ilgili birtakım temel kavramları *a priori* olarak kavrayabildiğini öne sürmüştür. Bunun sonucu olarak da Kant’a göre insanın bilgi ve eylemleri kendisini ve kendi istencini gerçekleştirmenin bir yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu görüş “Yeni-Kantçı” denilen kimi düşünürler aracılığıyla özellikle kültür bilimleri alanında süregelen ve birçok toplumbilimci-

